

Małgorzata Burchard-Dziubińska

Numer ORCID: 0000-0001-5546-2032

Uniwersytet Łódzki

Dorota Burzyńska

Numer ORCID: 0000-0002-0973-2115

Uniwersytet Łódzki

ROLA FUNDUSZY EKOLOGICZNYCH W FINANSOWANIU DZIAŁAŃ PROŚRODOWISKOWYCH

Abstrakt: W rozdziale omówione zostały przykłady organizacji i działania wybranych funduszy ekologicznych funkcjonujących na różnych poziomach decyzyjnych i zajmujących się różnymi aspektami ochrony przyrody i środowiska na świecie i w Polsce. Dokonano oceny wad i zalet poszczególnych rozwiązań. Przedstawiono również przykłady dobrych praktyk.

Słowa kluczowe: fundusze ekologiczne, Polska, świat

THE ROLE OF GREEN FUNDS IN FINANCING ENVIRONMENTAL ACTIONS

Abstract: The chapter discusses examples of the organization and operation of selected ecological funds functioning at various decision-making levels and dealing with different aspects of nature and environmental protection in the world and Poland. The advantages and disadvantages of individual solutions were assessed. The chapter includes also the examples of good practices.

Keywords: environmental funds, Poland, world

Wprowadzenie

Ze względu na ogrom potrzeb związanych z szeroko rozumianą ochroną przyrody i środowiska, sfera ta permanentnie cierpi na niedobór środków finansowych. Dotyczy to zarówno przedsięwzięć inwestycyjnych, jak i działań związanych z monitoringiem środowiska, konserwatorską ochroną przyrody, pracami B+R i edukacją. Znaczącą rolę we wszystkich tych obszarach odgrywają fundusze ekologiczne, które równolegle funkcjonują w sferach finansów publicznych i prywatnych, jak

również organizacji pozarządowych, czyli w tzw. trzecim sektorze. Fundusze te są ważnym źródłem środków pieniężnych służących finansowaniu działań proekologicznych o różnym zasięgu i skali, począwszy od akcji podejmowanych na poziomie międzynarodowym, kończąc na projektach realizowanych lokalnie przez mikropodmioty czy instytucje zajmujące się *stricte* ochroną przyrody i środowiska oraz wspieraniem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Trzeba podkreślić, że siła oddziaływania funduszy ekologicznych zależy od postrzegania istotności problemów ekologicznych przez różne społeczności i ich reprezentantów politycznych. Fundusze te nie działają bowiem w instytucjonalnej próżni, co oznacza, że są osadzone w określonym kontekście prawnym (instytucje formalne) i kulturowym (instytucje nieformalne) (Burchard-Dziubińska, 2006). Kompleksowe omówienie zagadnień związanych z działalnością funduszy ekologicznych na świecie wykracza poza ramy tego opracowania. Po ogólnej charakterystyce tych funduszy od strony prawno-organizacyjnej, na kilku wybranych przykładach (World Wide Fund for Nature (WWF), Global Environment Facility (GEF), Green Climate Fund (GCF), Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej NFOŚiGW i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska) dokonujemy oceny wad i zalet poszczególnych rozwiązań.

Prawno-organizacyjne aspekty funkcjonowania funduszy ekologicznych na świecie

Nie ma jednej, powszechnie stosowanej definicji funduszu ekologicznego. Wynika to z mnogości stosowanych na świecie rozwiązań prawno-organizacyjnych, dla których wspólnym mianownikiem jest powołanie funduszu do realizacji różnych zadań związanych z ochroną przyrody i środowiska, w tym zielonych inwestycji, monitoringu środowiska, realizacji projektów mających na celu zrównoważony rozwój lokalnych systemów społeczno-gospodarczo-przyrodniczych, prac B+R oraz edukacji. Struktury poszczególnych funduszy, zakres czynności i procedury różnią się w zależności od konkretnych celów, dla których zostały one stworzone. Wpływ ma również sytuacja w kraju, w którym działają lub podstawy prawne funkcjonowania organizacji, z którą są związane. Ze względu na poziom, na którym działają, fundusze ekologiczne możemy podzielić na: międzynarodowe, w tym globalne, krajowe, regionalne i lokalne (przykłady takich rozwiązań zostaną omówione w dalszej części rozdziału). Z punktu widzenia sposobu zasilania funduszy ekologicznych w kapitał można wyróżnić trzy podejścia:

- użycie tzw. kapitału żelaznego (ang. *endowment*), czyli środków finansowych, które fundusz zdobywa i gromadzi po to, by czerpane z nich zyski przeznaczać na realizację celów statutowych. Kapitał żelazny stanowi stabilne i trwałe źródło finansowania działań podejmowanych przez fundusz, gdyż zasadą generalną jest jego nienaruszalność oraz stałe pomnażanie. Oparcie działalności w całości lub części na kapitale żelaznym daje szereg korzyści, m.in. umożliwia utrzymanie niezależności finansowej, prowadzenie długoterminowej

polityki finansowej, a także poczucie stabilności, co jest ważne zarówno z punktu widzenia pracowników, jak i beneficjentów (Perkowski, 2005);

- tworzenie funduszu odnawialnego (ang. revolving fund), stale uzupełnianego lub powiększanego z określonych źródeł, np. z wpływów ze specjalnych podatków lub opłat stanowiących źródło finansowania określonych działań proekologicznych;
- tworzenie funduszu amortyzacyjnego (ang. sinking fund), który zawiera pieniądze odłożone lub zaoszczędzone na spłatę długu lub wykup obligacji w ustalonym okresie (zwykle 6–15 lat). Fundusz bazuje na pieniądzach odkładanych w jednej lub wielu kategoriach do wykorzystania w późniejszym terminie.

Często fundusze wykorzystują kombinacje wszystkich wymienionych wyżej sposobów finansowania, co zwiększa bezpieczeństwo ich funkcjonowania. Bywa też, że są tworzone w celu realizacji określonego przedsięwzięcia.

Finansowanie działań proekologicznych odbywa się również poprzez wykorzystanie mechanizmu konwersji długu. Ta forma finansowania zyskała na popularności pod koniec lat 80. i na początku lat 90. XX wieku, kiedy stało się jasne, że wiele krajów słabo rozwiniętych nie jest w stanie spłacać i obsługiwać swoich długów wobec zagranicznych wierzycieli. Przykładem wykorzystania tego mechanizmu może być inicjatywa Enterprise for the Americas, która została uruchomiona w 1990 r. w celu zwiększenia inwestycji i redukcji zadłużenia krajów Ameryki Łacińskiej i Karaibów wobec Stanów Zjednoczonych. Jest prowadzona przez organizację United States Agency for International Development (USAID), która prowadzi międzynarodowym wysiłkom rozwojowym i humanitarnym, w tym także ukierunkowanym na cele środowiskowe i zrównoważony rozwój (<https://www.usaid.gov/>, dostęp: 27.11.2022 r.). W momencie powstania fundusze wykorzystujące konwersję długów były postrzegane jako innowacyjny mechanizm finansowy. Oczekiwano, że tego typu fundusze mogą wchłonąć stosunkowo duże kwoty pieniędzy z wymiany długów i/lub od darczyńców i wydajnie je dystrybuować, np. na pokrycie kosztów funkcjonowania parków narodowych lub dotowanie organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych. Rozwijano systemy i procedury finansowe i prawne, takie jak zarządzanie aktywami, zawieranie umów czy księgowość oraz pozyskiwanie funduszy na cele związane z ochroną przyrody i środowiska. Warto dodać, że w latach 1992–2010 Polska również korzystała z ekokonwersji zadłużenia zagranicznego. Było to możliwe dzięki powołaniu przez Ministra Finansów EkoFunduszu będącego fundacją ukierunkowaną na wspieranie przedsięwzięć w ochronie środowiska środkami pochodzącymi z części zagranicznego długu Polski wobec wierzycieli z Klubu Paryskiego. W ekokonwersji polskiego długu wzięły udział Stany Zjednoczone, Francja, Szwajcaria, Włochy, Szwecja i Norwegia. W 2010 r. Polska wpłaciła ostatnią ratę, a fundusz przestał istnieć, ponieważ działał do wyczerpania środków, do sierpnia 2011 r. EkoFundusz wspierał przede wszystkim działania o zasięgu międzynarodowym, obejmujące zapobieganie transgranicznym zanieczyszczeniom powietrza, ochronę Bałtyku, ochronę klimatu (redukcję emisji gazów cieplarnianych i substancji zubożających warstwę ozonową) oraz ochronę bioróżnorodności. Kilka lat po utwo-

ZIELONE FINANSE

rzeniu funduszu dodano piąty priorytet – gospodarkę odpadami. Sukcesem było funkcjonowanie EkoFunduszu jako polskiej organizacji zarządzającej wykorzystaniem środków z ekokonwersji zgodnie z dobrze rozpoznanym interesem krajowym.

Dla wielu funduszy ekologicznych głównym źródłem finansowania są wpłaty dokonywane przez darczyńców. Środki Global Environment Facility (GEF) dostarczane przez Bank Światowy i coraz częściej przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) stały się jednym z głównych źródeł kapitału żelaznego dla funduszy powierniczych zajmujących się ochroną środowiska. Rządy wielu krajów, bezpośrednio lub poprzez wprowadzenie opłat i podatków ekologicznych, także przyczyniają się do zasilania licznych funduszy zajmujących się działalnością prośrodowiskową. Istotne źródło zasilania tych funduszy stanowią również środki międzynarodowych organizacji pozarządowych i fundacji zajmujących się ochroną przyrody i środowiska.

Wśród funduszy ekologicznych bardzo liczną grupę stanowią fundusze ukierunkowane na wspieranie szerokiej gamy działań ujętych w krajowych planach lub strategiach ochrony środowiska, fundusze wspierające ochronę konkretnych obszarów chronionych, lub dedykowane finansowaniu krajowych systemów obszarów chronionych. Duże znaczenie mają też fundusze udzielające dotacji innym – zazwyczaj pozarządowym organizacjom (NGO) i grupom społecznym – działającym na rzecz ochrony środowiska i/lub realizacji projektów zrównoważonego rozwoju („fundusze dotacyjne”). Te fundusze ekologiczne często obierają cele, które obejmują wzmacnianie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, zwiększanie świadomości ekologicznej, czyli poszerzanie rozumienia kwestii środowiskowych przez lokalne społeczności.

Międzynarodowe fundusze ekologiczne – wybrane przykłady

W tej części rozdziału przedstawimy wybrane trzy przykłady międzynarodowych funduszy ekologicznych, których działalność obejmuje różne formy ochrony przyrody i środowiska, włączając w to także współpracę z lokalnymi społecznościami. Sprostanie globalnym wyzwaniom, takim jak utrata bioróżnorodności, ocieplenie klimatu, wszechobecne zanieczyszczenie środowiska czy degradacja ekosystemów lądowych i morskich zawsze ma swój lokalny początek, miejsce w którym należy prowadzić interwencje. Podejmowanie działań, zwłaszcza w krajach rozwijających się, najczęściej wymaga zewnętrznego wsparcia. Warto jednak dodać, że dzięki generowaniu pozytywnych efektów zewnętrznych zyskują wszyscy, także mieszkańcy krajów wysoko rozwiniętych, z których pochodzi większość środków. Scharakteryzowane i poddane ocenie zostaną następujące fundusze: World Wide Fund for Nature, Global Environment Facility i Green Climate Fund.

World Wide Fund for Nature, dawniej World Wildlife Fund (WWF) (tłum. Światowy Fundusz na rzecz Przyrody) jest jedną z najstarszych, a obecnie największą pozarządową organizacją zajmującą się ochroną przyrody o zasięgu mię-

dzynarodowym. Fundusz powstał w 1961 roku w Szwajcarii. Jego misją jest postrzymanie degradacji środowiska naturalnego Ziemi, ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk oraz promowanie edukacji i badań. W latach 80. XX wieku, wspólnie z *The International Union for Conservation of Nature (IUCN)* oraz *The United Nations Environment Programme (UNEP)*, WWF opracował Światową Strategię w Zakresie Ochrony Przyrody, która stała się podstawą kompleksowego spojrzenia na ochronę środowiska oraz zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych na Ziemi. Aktualnie wspiera około 3000 projektów. Do inicjatyw WWF należy na przykład ochrona amazońskich lasów tropikalnych, słoni afrykańskich, tygrysa, pantery śnieżnej (irbisa), a w Polsce rysia, wilka, foki szarej, morświna, niedźwiedzia czy sóweczki (<https://pomagam.wwf.pl/adoptuj/>, dostęp: 27.11.2022 r.). Nad dobozem inicjatyw zaleconych do finansowania czuwają zespoły specjalistów wraz ze swymi doradcami. WWF działa w ponad 100 krajach, zatrudnia na całym świecie około 4,5 tys. pracowników i ma 1,2 mln członków. Od 1995 r. zainwestowali ponad 1 miliard dolarów w ponad 12 000 inicjatyw. Aktualnie jest realizowanych ok. 3000 projektów. Do najbardziej znanych inicjatyw WWF należą: publikowanie co dwa lata od 1998 r. raportów *Living Planet*, uruchomienie kilku kampanii o globalnym zasięgu, takich jak *Godzina dla Ziemi* i konwersja zadłużenia na rzecz przyrody. WWF zwraca się do społeczeństwa za pośrednictwem własnych publikacji książkowych, plakatów, bibliotek, klubów przyjaciół, stron internetowych i reklam. Obecnie wysiłki WWF koncentrują się na sześciu obszarach: żywność, klimat, woda słodka, dzika przyroda, lasy i oceany (<https://www.worldwildlife.org/>).

WWF korzysta z kapitału założycielskiego i stara się go pomnażać. W 1970 roku kilka prominentnych osób, m.in. książę Bernhard of Lippe-Biesterfeld wraz z księciem Filipem, księciem Edynburga oraz współpracownikami, założyło fundację finansową WWF *The 1001: A Nature Trust*, aby zarządzać organizacją i pozyskiwaniem funduszy. Każdy z 1001 podmiotów wpłacił 10 000 dolarów na fundusz założycielski. Część finansów WWF jest inwestowana, by zwiększyć i zabezpieczyć kapitał. Wszystkie pieniądze pochodzą z 3 źródeł: ze składek członkowskich, z dotacji państwowych oraz darów osób prywatnych lub organizacji. WWF pomagają także różne kluby przyjaciół, sponsorzy i stowarzyszenia użyteczności publicznej. W 2020 r. 65% środków finansowych pochodziło od osób fizycznych i zapisów, 17% ze źródeł rządowych (takich jak Bank Światowy, DFID i USAID) oraz 8% od korporacji (https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwfintl_annualreview2020.pdf). W roku finansowym 2021 od darczyńców prywatnych i publicznych organizacja zebrała 377 mln USD, co oznaczało wzrost o 37% w stosunku do poprzedniego roku obrotowego. 82% środków zostało przekazane bezpośrednio na finansowanie projektów, 12% na szukanie wsparcia finansowego i 6% na cele związane z administrowaniem (<https://www.worldwildlife.org/about/financials>). Od korporacji pochodziło 3% wpłaconych środków. To właśnie wpłaty od korporacji, którym zarzuca się wyjątkowo silną presję na środowisko przyrodnicze, krytycy WWF postrzegają jako najbardziej kontrowersyjne źródło finansowania.

ZIELONE FINANSE

Global Environment Facility (GEF) (tłum. Globalny Fundusz Ochrony Środowiska) rozpoczął swoje działanie w 1990 r. od programu pilotażowego, na który przeznaczono 1 mld USD. Bank Światowy rekomendował zajęcie się czterema obszarami priorytetowymi: zmianą klimatu, utratą bioróżnorodności, niszczeniem warstwy ozonowej i zanieczyszczeniem wód międzynarodowych (Fairman, 1996). Po uzyskaniu pozytywnej oceny, w 1994 roku zostały określone cele i struktura GEF oraz zasady działania i zarządzania. Fundusz zasilany jest przez kraje-darczyńców, które co cztery lata wnoszą swój wkład w procesie zwanym „napełnianiem GEF” (*GEF replenishment*). Dotychczas GEF był „napełniany” osiem razy. Szczegółowe informacje zawiera tabela 7.1. W okresie 1991–2026 (łącznie z fazą pilotażową i aktualnie trwającym 8. cyklem finansowania) ogółem na cele związane z wypełnianiem międzynarodowych konwencji i porozumień dotyczących ochrony środowiska trafiło bądź trafi ok. 30 mld USD, co oznacza, że średnio w każdym roku dysponowano kwotą ok. 857 mln USD. Biorąc pod uwagę skalę potrzeb to naprawdę niewiele. Jak się szacuje, w zależności od zakresu globalnych wysiłków na rzecz łagodzenia i przystosowania się do zmian klimatu, straty i szkody wynikające ze zmian klimatu, które wykraczają poza adaptację, mogą kosztować kraje rozwijające się w sumie 290–580 miliardów USD w 2030 r. i osiągnąć 1–1,8 bln USD w 2050 r. (Mechler et al., 2019).

Tabela 7.1. Środki finansowe w dyspozycji Global Environment Facility w latach 1994–2026

Cykle „napełniania” GEF	Kwota (mld USD)	Liczba krajów
1994–1998	2,0	34
1998–2002	2,75	36
2002–2006	3,0	32
2006–2010	3,13	31
2010–2014	4,34	34
2014–2018	4,43	31
2018–2022	4,1	30
2022–2026	5,33	29
Ogółem	29,08	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.thegef.org/who-we-are/gef-council/council-meetings#replenishments> (dostęp: 26.11.2022 r.)

Finansowanie z GEF jest zapewniane przez uczestniczące kraje-darczyńców i udostępniane krajom rozwijającym się i krajom w okresie transformacji, aby spełnić cele międzynarodowych konwencji i porozumień dotyczących ochrony środowiska. Zatwierdzone przez Radę fundusze są przekazywane za pośrednictwem 18 agencji GEF agencjom rządowym, organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, firmom sektora prywatnego, instytucjom badawczym, spośród szerokiej

gamy potencjalnych partnerów, w celu realizacji projektów i programów w krajach otrzymujących pomoc. Agencje GEF tworzą propozycje projektów, a następnie zarządzają tymi projektami w terenie. W ten sposób pomagają uprawnionym rządcom i organizacjom pozarządowym (NGO) rozwijać, wdrażać i realizować swoje projekty. Często agencje współpracują ze sobą nad projektami GEF, łącząc wiedzę specjalistyczną. Pozwala to nie tylko na bardziej holistyczne podejście do programowania, ale także wzmacnia wysiłki poszczególnych agencji na rzecz uwzględniania globalnych problemów środowiskowych w swoich wewnętrznych politykach, programach i projektach. Dzięki współpracy z agencjami portfel projektów GEF szybko się rozrósł i zdywersyfikował, obsługując zarówno kraje rozwijające się, jak i kraje o gospodarkach w okresie przejściowym. Takie partnerstwo wzmacnia wysiłki poszczególnych agencji na rzecz włączania globalnych problemów środowiskowych do głównego nurtu polityki, programów i projektów. Agencjami GEF, obok Grupy Banku Światowego (WBG), są regionalne banki rozwoju (Azjatycki Bank Rozwoju (ADB) Afrykański Bank Rozwoju (AfDB) Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR), Bank Rozwoju Ameryki Łacińskiej (CAF), Bank Rozwoju Afryki Południowej (DBSA), Międzyamerykański Bank Rozwoju (IDB), Zachodnioafrykański Bank Rozwoju (BOAD)), wyspecjalizowane organizacje międzynarodowe (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa (IFAD), Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP), Program Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska (UNEP) Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO), Conservation International (CI), Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) Światowy Fundusz Ochrony Przyrody (WWF-USA)) i instytucje krajowe Biuro Współpracy Gospodarczej z Zagranicą Ministerstwa Ochrony Środowiska Chin (FECO) oraz Brazylijski Fundusz Bioróżnorodności (FUNBIO).

Green Climate Fund (GCF) (tłum. Zielony Fundusz Klimatyczny) stanowi kluczowy element realizacji porozumienia paryskiego z 2015 r., zawartego w celu skonkretyzowania działań podejmowanych w związku z wdrażaniem w życie Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmiany klimatu. Fundusz został ustanowiony przez rządy 194 krajów w celu ograniczenia lub redukcji emisji gazów cieplarnianych w krajach rozwijających się oraz pomocy wrażliwym społeczeństwom w przystosowaniu się do nieuniknionych skutków zmiany klimatu. Obejmuje działania adaptacyjne i mitygacyjne w czterech obszarach: 1) planowanie i programowanie transformacyjne (promowanie zintegrowanych strategii, planowanie i kształtowanie polityki w celu maksymalizacji wspólnych korzyści z łagodzenia, adaptacji i zrównoważonego rozwoju); 2) katalizowanie innowacji klimatycznych (inwestowanie w nowe technologie i modele biznesowe); 3) zmniejszenie ryzyka inwestycji w celu mobilizacji finansowania na dużą skalę (wykorzystanie ograniczonych zasobów publicznych w celu poprawy profilu ryzyka i wzmocnienia korzyści dla niskoemisyjnych inwestycji odpornych na zmianę klimatu oraz przyciąganie prywatnych środków finansowych, w szczególności na potrzeby adaptacji, rozwiązań opartych na przyrodzie, krajów najsłabiej rozwiniętych oraz małe roz-

ZIELONE FINANSE

wijające się państwa wyspiarskie; 4) uwzględnianie zagrożeń i możliwości związanych z klimatem w procesie podejmowania decyzji inwestycyjnych w celu dostosowania finansów do zrównoważonego rozwoju (promowanie metod, standardów i praktyk, które wspierają nowe normy i wartości). Do chwili obecnej (30 listopada 2022 r.) 148 krajów rozwijających się wyznaczyło swoje krajowe organy (ang. National Designated Authorities) lub punkty kontaktowe (ang. Focal Points) torujące drogę do pozyskiwania zasobów GCF. W celu odblokowania inwestycji o dużej sile oddziaływania, także na zmianę podejścia do kwestii zmiany klimatu, Fundusz stara się angażować sektor publiczny i prywatny. Dotychczas z sektora publicznego finansowanie uzyskały 164 projekty o łącznej wartości 7,4 mld USD, (stanowiące 66% ogółu), a z sektora prywatnego 45 projektów o wartości 3,9 mld USD. Fundusz oferuje szereg elastycznych instrumentów finansowych, umożliwiających reagowanie na określone konteksty inwestycyjne i bariery rynkowe. Według wydatkowanych kwot są to kolejno: pożyczki (4,8 mld USD, 42%), dotacje (4,7 mld USD, 41%), kapitał (1 mld USD, 9%), płatność na podstawie wyników (496,7 mln USD, 4%) i gwarancje (348,4 mln USD, 3%) (<https://gcfrod.blob.core.windows.net/public/odl/pdf/project-portfolio-2.pdf>).

GCF jest otwarty na współpracę ze światem biznesu w celu mobilizacji zarówno dużych inwestorów instytucjonalnych, jak i lokalnych przedsiębiorców prywatnych w krajach rozwijających się. Aby wzmocnić siłę oddziaływania GCF współpracuje także innymi funduszami działającymi w obszarze adaptacji i mitygacji, m.in. z Adaptation Fund, Climate Investment Funds i Global Environment Facility (GEF). Syntetyczne zestawienie obszarów wydatkowania środków zawiera tabela 7.2. Najwięcej projektów (131) dotyczy działań na rzecz środków utrzymania ludzi i społeczności, natomiast najwyższe finansowanie (2,9 mld USD) otrzymało łącznie 60 projektów z zakresu wytwarzania i dostępu do energii.

Tabela 7.2. Obszary interwencji i kwoty wydatkowania środków z Green Climate Fund (30 listopada 2022)

Obszar interwencji	Liczba projektów	Kwota (mld USD)	Rodzaj interwencji
Bezpieczeństwo zdrowotne, żywnościowe i wodne	94	1,1	adaptacja
Środki utrzymania ludzi i społeczności	131	1,5	adaptacja
Infrastruktura i środowisko zbudowane	57	1,0	adaptacja
Ekosystemy i usługi ekosystemowe	69	0,8	adaptacja
Wytwarzanie i dostęp do energii	60	2,9	mitygacja
Transport	14	0,9	mitygacja
Budynki, miasta, przemysł i urzędnia	38	1,7	mitygacja
Lasy i użytkowanie gruntów	59	1,5	mitygacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.greenclimate.fund/results/> (dostęp:30.11.2022 r.)

Aktualnie w 128 krajach zatwierdzono do realizacji 209 projektów z finansowaniem przez GCF w wysokości 11,4 mld USD i współfinansowaniem z innych źródeł 31,2 mld USD. Projekty już realizowane (128) uzyskują wsparcie z środków GCF w kwocie 8,9 mld USD, z czego już wydano 2,8 mld USD (<https://gcfrod.blob.core.windows.net/public/odl/pdf/project-portfolio-1.pdf>). GCF bez wątpienia jest największym na świecie funduszem klimatycznym, zaangażowanym w reagowanie na zmiany klimatu poprzez inwestowanie w niskoemisyjny i odporny na zmianę klimatu rozwój. Ponieważ czas na rozwiązanie kryzysu klimatycznego się kurczy, skuteczność działań będzie zależeć od decyzji odnośnie do wydatkowania środków inwestycyjnych, które zostaną podjęte na świecie w ciągu następnej dekady. Biorąc pod uwagę pilność i powagę tego wyzwania, a także fakt, że niektóre z przyjętych do finansowania projektów mają przewidziany okres realizacji 20–40 lat, środki dostępne i wydatkowane przez GCF wydają się niewystarczające.

Funkcjonowanie funduszy ekologicznych w Polsce

Prowadzenie efektywnych działań dotyczących ochrony środowiska wymaga zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania, w szczególności przy realizacji kapitałochłonnych i infrastrukturalnych inwestycji. Finansowanie systemu ochrony środowiska w Polsce odbywa się za pomocą wielu instrumentów i instytucji oraz przepisów określających zasady gromadzenia, a także tryb wykorzystania środków finansowych w celu poprawy jakości środowiska naturalnego i zachowania go w stanie nie pogorszonym. Największą wyodrębnioną instytucją publiczną, powołaną w celu finansowania ochrony środowiska w Polsce, jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, natomiast na szczeblu regionalnym – Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. System funduszy ekologicznych w Polsce na przestrzeni lat ulegał zmianom. Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze zostały utworzone z dniem 1 lipca 1989 r. na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska i ustawy – Prawo wodne (Dz.U. z 1989 r., Nr 26 poz. 139). W pierwszym okresie funkcjonowania do 1993 r. fundusze wojewódzkie nie posiadały osobowości prawnej. Obecnie Narodowy Fundusz posiada status państwowej osoby prawnej, a wojewódzkie fundusze samorządowych osób prawnych. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej stanowią siedemnaście wzajemnie niezależnych podmiotów, które wspólnie obsługują jeden spójny obszar zadań publicznych: finansowe wspieranie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce. Tak więc aby działania wszystkich działających funduszy były skoordynowane, spójne i skuteczne, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj.: Dz.U. z 2019 r. poz. 1396, z późn. zm.), wyposaża je we Wspólną Strategię, sporządzaną raz na 4 lata. Obecnie realizowana jest Wspólna Strategia obejmująca okres 2021–2024. Zgodnie ze strategią Narodowy Fundusz

ZIELONE FINANSE

koncentruje się na działaniach zapewniających pełne wykorzystanie środków europejskich, niepodlegających zwrotowi, przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Istotne jest też wdrażanie takich rozwiązań, które umożliwiają dystrybucję środków krajowych, pozyskiwanych z opłaty emisyjnej na rozwój transportu niskoemisyjnego, czy też uzyskanych ze sprzedaży uprawnień do emisji gazów cieplarnianych zasilających Fundusz Modernizacyjny. Kontynuowana i rozwijana jest współpraca z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej (por. tabela 7.3).

Istotny element działalności Narodowego Funduszu to program Funduszu „Czyste Powietrze”, gdzie realizuje działania w zakresie budżetu 103 mld zł (program na lata 2018–2029 obejmuje zarówno środki krajowe Narodowego Funduszu, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki budżetu państwa oraz sektora bankowego i zagraniczne). Liczba potencjalnych odbiorców programu wynosi ok. 3 mln osób. Jest to największy w historii funduszu programu priorytetowy. Celem programu jest poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych. Program oferuje dofinansowanie wymiany nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła spełniające najwyższe normy. Ponadto możliwe jest przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych budynku, jak ocieplenie przegród budowlanych i wymiana stolarki okiennej oraz drzwiowej. Wdrażany jest także samodzielnie przez Narodowy Fundusz program „Mój Prąd”. W ciągu ostatnich lat realizowany jest ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE, w ramach działania 1.3.3 PO IiŚ 2014–2020. Narodowy Fundusz realizuje działania służące utrzymaniu zdolności do pełnienia funkcji Instytucji Wdrażającej w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS) na lata 2021–2027. Rok 2021 był pierwszym w ostatnich latach, w którym wpłaty na finansowanie i współfinansowanie przedsięwzięć realizowanych przy udziale środków europejskich stanowiły mniej niż 50% ogółu środków przeznaczonych na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej (41%).

Narodowy Fundusz finansuje lub współfinansuje przedsięwzięcia proekologiczne ze środków własnych i będących w jego dyspozycji (lub obsługiwanych przez niego) środków europejskich¹. Dofinansowuje ochronę środowiska i gospodarkę wodną, stosując bezzwrotne i zwrotne formy finansowego wsparcia. Wykorzystanie przez Narodowy Fundusz i wojewódzkie fundusze zwrotnych form finansowania, w szczególności pożyczek, zapewnia częściową odnawialność zasobów finansowych tych funduszy, a tym samym jest jednym z mechanizmów zapewniania ciągłości realizacji ich zadań i dostępu zainteresowanych podmiotów do niekomercyjnych i preferencyjnych źródeł finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Oferuje on różnego rodzaju pożyczki oraz dotacje,

¹ Środki unijne (POIiŚ 2007–2013, POIiŚ 2014–2020, Life), Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Małgorzata Burchard-Dziubińska, Dorota Burzyńska Rola funduszy ekologicznych...

Tabela 7.3. Liczba i kwoty zawartych w latach 2019–2021 umów na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej – zestawienie syntetyczne (tys. zł)

Poz.	Wykonanie 2019 r.		Wykonanie 2020 r.		Wykonanie 2021 r.		Wskaźnik kwoty zawartych umów	
	liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	2021 r. vs. 2019 r. 8/4 (%)	2021 r. vs. 2020 r. 8/6 (%)
	3	4	5	6	7	8	9	10
Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków i przy udziale Narodowego Funduszu	255	1 790 548	101	970 922	141	1 115 377	62%	115%
I								
Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków europejskich i krajowych zewnętrznych obsługiwanych przez NFOŚiGW (I.1 + I.2+ I.3), z tego:								
I.1	255	1 790 548	97	950 706	55	634 609	35%	67%
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020								
I.2	-	-	3	20 092	80	440 402	-	2 192%
Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014–2021								
I.3	-	-	1	124	6	40 366	-	32 553%
Powierzone środki europejskie (EFP SIDA) i krajowe zewnętrzne (STOP SMOG)								
II	19 535	4 145 339	99 855	5 966 819	152 717	7 868 101	190%	132%
Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków własnych NFOŚiGW (II.1+II.2 +II.3), z tego:								
II.1	114	1 079 224	186	3 047 536	295	1 975 033	183%	65%
Finansowanie pożyczkowe								

ZIELONE FINANSE

Poz.	Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków i przy udziale Narodowego Funduszu	Wykonanie 2019 r.		Wykonanie 2020 r.		Wykonanie 2021 r.		Wskaźnik kwoty zawartych umów	
		liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	liczba zawartych umów (szt.)	kwota zawartych umów (tys. zł)	2021 r. vs. 2019 r. 8/4 (%)	2021 r. vs. 2020 r. 8/6 (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
II.2	Finansowanie dotacyjne	19 420	3 016 115	99 668	2 891 776	152 420	5 818 068	193%	201%
II.3	Finansowanie kapitałowe	1	50 000	1	27 507	2	75 000	150%	273%
III	Razem finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków obsługiwanych i w dyspozycji (I+II)	19 790	5 935 887	99 956	6 937 741	152 858	8 983 478	151%	129%
IV	Wartość kosztorysowa przedsięwzięć realizowanych w wyniku zawarcia umów o współfinansowanie ze środków i przy udziale Narodowego Funduszu	10 126 959		15 287 872		13 773 920		136%	90%

Źródło: Sprawozdanie z działalności NFOŚiGW 2021 rok.

które są formami dofinansowywania projektów, niezależnie od tego czy są to projekty samorządowe, przedsiębiorstw czy też osób fizycznych. W przypadku środków publicznych specyfika polskiego systemu finansowania ochrony środowiska polega na kierunkowym, ściśle określonym wydatkowaniu środków pochodzących z opłat i kar związanych z korzystaniem ze środowiska. To właśnie w ten sposób realizowana jest w Polsce zasada „zanieczyszczający płaci”, a uzyskane dzięki temu środki przekazywane są na inwestycje ograniczające zanieczyszczenie środowiska.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska do środków finansowo-prawnych ochrony środowiska należą w szczególności: opłata za korzystanie ze środowiska; administracyjna kara pieniężna; zróżnicowane stawki podatków i innych danin publicznych służące celom ochrony środowiska. Wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska stanowią przychody Narodowego Funduszu, wojewódzkich oraz dochody budżetów powiatów i gmin. Zauważyć należy, że konsekwencją pozytywnych zmian zachodzących w polskiej gospodarce i zmniejszenia jej negatywnego oddziaływania na środowisko jest możliwe ograniczenie wpływów środków służących ochronie środowiska pochodzących z kar i opłat środowiskowych. W sytuacji występującej niepewności dotyczącej zakresu oraz wielkości finansowania ochrony środowiska ze środków zagranicznych po 2020 roku występuje potrzeba wspierania inwestycji ze strony państwa – również z udziałem bezwrotnych form pomocy.

Narodowy Fundusz wraz z 16 niezależnymi wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej stanowią trzon systemu finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska, wykorzystując środki zagraniczne oraz krajowe. Do głównych zadań funduszu należy efektywne zarządzanie i rozdyponowanie środków pochodzących z Unii Europejskiej, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Krajowego Systemu Zielonych inwestycji oraz unijnego Instrumentu Finansowego LIFE+. Celem inwestycji finansowych są między innymi rozbudowa oraz modernizacja ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce². Według strategii na lata 2021–2024 *„Misją Narodowego Funduszu jest skuteczne i efektywne wspieranie działań na rzecz środowiska i transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem działań służących absorpcji środków zagranicznych obsługiwanych przez Narodowy Fundusz”* (Strategia Działania Narodowego Funduszu..., 2020).

Narodowy Fundusz, dysponując kwotą około 20 mld złotych środków własnych, na okres 2021–2024 wyznaczył cele merytoryczne, takie jak:

1. „Transformacja w kierunku niskoemisyjnej gospodarki.
2. Poprawa jakości powietrza.
3. Adaptacja do zmian klimatu.

² Informacje o funduszu są dostępne na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/nfosigw/podstawowe-informacje>

ZIELONE FINANSE

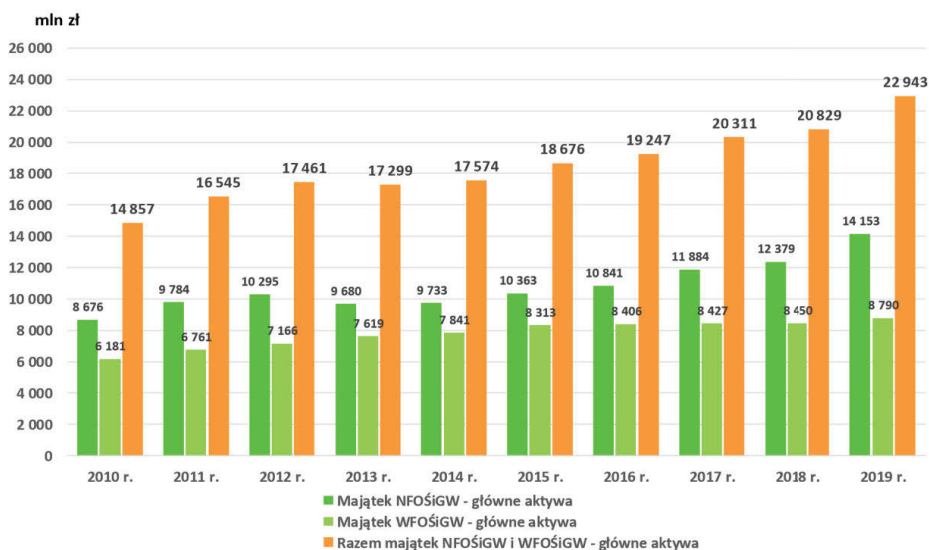
4. Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami.
5. Poprawa gospodarki wodno-ściekowej.
6. Działania na rzecz ochrony przyrody” (Strategia Działania Narodowego Funduszu..., 2020).

Konsekwentne działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w zakresie polepszania jakości powietrza przyczyniają się do wprowadzania coraz to nowych możliwości wsparcia beneficjentów. Wspólne działania przyczynią się do realizacji celów pakietu klimatyczno-energetycznego dla Polski. Strategia funduszy na lata 2021–2024 obejmuje z jednej strony zamknięcie realizacji Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, a z drugiej okres nowej perspektywy finansowej UE. Fundusze deklarują pełną współpracę z Instytucjami: Pośredniczącą i Zarządzającą przy tworzeniu spójnego i sprawnego systemu wdrażania projektów, związanych z ochroną środowiska i gospodarką wodną, w nowym okresie programowania UE na lata 2021–2027. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej odgrywają istotną rolę jako instytucje wdrażające w obsłudze środków z nowej perspektywy UE. Wspólna Strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy uchwalana jest przez Radę Nadzorczą Narodowego Funduszu do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego pierwszy rok objęty tą Strategią. Wspólna Strategia ma do spełnienia dwa istotne zadania: stwarza wspólną podstawę działań oraz buduje spójny system funduszy. Cele i priorytety Wspólnej Strategii zachowują spójność z najważniejszymi dokumentami strategicznymi państwa, tj. z:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Polityką Ekologiczną Państwa 2030;
- Krajowym Planem na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021–2030;
- Krajowym Programem Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030);
- Krajowym Programem Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza;
- Krajowym Planem Gospodarki Odpadami 2022.

W części tych dokumentów Narodowy Fundusz oraz wojewódzkie fundusze są wskazane bezpośrednio jako instytucje zaangażowane w realizację działań określonych w ramach tych strategii i polityk. Planowane działania w latach 2021–2024 są również zgodne z innymi nadrzędnymi dokumentami strategicznymi, jak np. rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999. W związku z tym, że działalność wojewódzkich funduszy ukierunkowana jest w głównej mierze na realizację regionalnej polityki ekologicznej województw, istotnym wyznacznikiem kierunków ich działalności są dokumenty o charakterze regionalnym. Realizacja działań zespołu funduszy nie byłaby możliwa bez odpowiednich środków finansowych. W latach 2017–2019 majątek Funduszy systematycznie wzrastał (rys. 7.1). W tabeli 7.4 przedstawiono kształtowanie się głównych aktywów Funduszy w latach 2010–2019, tj. należności z tytułu udzielonych pożyczek, środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu.

Rysunek 7.1. Majątek (kapitał) Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2010–2019 – główne aktywa (mln zł)

Źródło: Wspólna strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Załącznik do Uchwały nr 113/20 Rady Nadzorczej NFOŚiGW z dnia 26 czerwca 2020 r.

Istotnym elementem aktualnego stanu finansów Funduszy jest znaczny udział środków pieniężnych w strukturze podstawowych aktywów Funduszy, który w latach 2010–2019 zawierał się w granicach 28% – 51%. Na koniec 2019 r. system Funduszy dysponował 11,6 mld zł „wolnych” środków pieniężnych (51% głównych aktywów). W latach do 2024 roku powinno być dążenie do zwiększenia wykorzystania dostępnych środków pozostających w dyspozycji Funduszy. Ważnym czynnikiem wpływającym na wysoki stan wolnych środków Narodowego Funduszu jest obowiązek rozliczania znacznej ich części w ramach tzw. „zobowiązań wieloletnich”. Środki ze zobowiązań wieloletnich mogą być przeznaczane na finansowanie ściśle sprecyzowanego katalogu zadań, określonego w ustawie – Prawo ochrony środowiska i innych szczegółowych ustawach. Są to m.in. programy: Mój Prąd, Energia Plus, Polska Geotermia Plus, Udostępnianie wód termalnych w Polsce, GEPARD II – transport niskoemisyjny, SOWA – oświetlenie zewnętrzne. Narodowy Fundusz wraz z wojewódzkimi współfinansują także szereg przedsięwzięć w zakresie wypełnienia celów zapisanych w przyjętych dyrektywach unijnych, dotyczących szczegółowych ram czasowych oraz ilościowych w ograniczaniu ilości składowanych odpadów komunalnych i osiągnięcia odpowiedniego stopnia recyklingu odpadów. Działania te realizowane są poprzez wsparcie we wdrażaniu systemów selektywnego zbierania odpadów, wsparcie efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku odpadów, pozyskanie energii zawartej w odpadach zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, osadach ściekowych w procesach termicznego

ZIELONE FINANSE

Tabela 7.4. Majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2010–2019 – główne aktywa (mln zł)

Poz.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Wyko- nanie 2010 r.	Wyko- nanie 2011 r.	Wyko- nanie 2012 r.	Wyko- nanie 2013 r.	Wyko- nanie 2014 r.	Wyko- nanie 2015 r.	Wyko- nanie 2016 r.	Wyko- nanie 2017 r.	Wyko- nanie 2018 r.	Wyko- nanie 2019 r.
1	Należności z tytułu udzielonych pożyczek NFOŚiGW	5 785	5 500	5 186	5 294	5 328	6 164	5 839	5 398	5 171	4 976
2	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu NFOŚiGW	2 891	4 284	5 109	4 386	4 405	4 199	5 002	6 486	7 208	9 177
3	Majątek NFOŚiGW – główne aktywa (1+2)	8 676	9 784	10 295	9 680	9 733	10 363	10 841	11 884	12 379	14 153
4	Należności z tytułu udzielonych pożyczek WFOŚiGW	4 858	5 216	5 325	5 596	6 202	6 867	6 524	6 283	6 358	6 347
5	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu WFOŚiGW	1 323	1 545	1 841	2 023	1 639	1 446	1 882	2 144	2 092	2 443
6	Majątek WFOŚiGW – główne aktywa (4+5)	6 181	6 761	7 166	7 619	7 841	8 313	8 406	8 427	8 450	8 790
7	Razem majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy – główne aktywa (3+6)	14 857	16 545	17 461	17 299	17 574	18 676	19 247	20 311	20 829	22 943

Źródło: Wspólna strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Załącznik do Uchwały Nr 113/20 Rady Nadzorczej NFOŚiGW z dnia 26 czerwca 2020 r.

i biochemicznego ich przekształcania, jak również edukowanie społeczeństwa w zakresie efektywnego segregowania odpadów komunalnych i późniejszego ich recyklingu. Przedstawione fundusze stanowią istotny element w strukturze finansowania zadań środowiskowych. Jednak ich funkcjonowanie wspierane jest środkami prywatnymi gospodarstw domowych oraz przedsiębiorców.

Podsumowanie

Od momentu powstania fundusze ekologiczne wzbudzają spore oczekiwania. Są promowane jako długoterminowe źródła finansowania ochrony przyrody i środowiska oraz zrównoważonego rozwoju, skuteczne narzędzia do pozyskiwania dodatkowych zasobów oraz efektywne instrumenty zarządzania środkami finansowymi. Stanowią ważny sposób finansowania krajowych strategii ochrony środowiska i wzmocnienia potencjału lokalnych organizacji ekologicznych. Mogą być atrakcyjne z punktu widzenia możliwości rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego i decentralizacji podejmowania decyzji. Fundusze te wiążą ograniczony kapitał, aby wygenerować środki na finansowanie szerokiego spektrum działań proekologicznych. Choć w wielu obszarach udało się dzięki tym funduszom osiągnąć widoczny postęp w poprawie stanu środowiska lub ustabilizować funkcjonowanie niektórych obszarów chronionych czy parków narodowych, to jednak obserwowane w skali globalnej narastanie kryzysu ekologicznego, manifestujące się głównie poprzez zmianę klimatu, utratę bioróżnorodności i zanieczyszczenie mórz i oceanów uzmysławia, że stosowane obecnie rozwiązania w finansowaniu działań ochronnych są niewystarczające, a tym samym mało skuteczne. Za główną przyczynę można uznać wciąż wywieraną na środowisko presję, będącą oczywistą konsekwencją dominującego modelu wzrostu gospodarczego.

W polskim systemie finansowania ochrony środowiska system funduszy celowych odgrywa istotną rolę. Możliwość realizacji większości przedstawionych priorytetów działania uzależniona jest od potencjału finansowego systemu funduszy, możliwości alokowania dostępnych środków na realizację zadań przynoszących największe i najbardziej korzystne efekty dla środowiska, przyjętego modelu współpracy Narodowego Funduszu z wojewódzkimi funduszami, a także ich sprawności organizacyjnej. System Funduszy jest elementem struktury organizacyjnej państwa polskiego, funkcjonuje w ramach obowiązującego prawa, które w znacznym zakresie determinuje kierunki działania i kształtowanie polityki ekologicznej.

Tak więc środki pochodzące z funduszy ekologicznych są wydatkowane na naprawę szkód i rekompensowanie strat wywoływanych cały czas przez te same czynniki związane z globalną ekspansją gospodarczą, żywiącą się eksploatacją zasobów naturalnych na ogromną skalę. Jest to błędne koło, w którym jedni próbują naprawiać to, co psują inni. Pomimo pewnych sukcesów po stronie funduszy ekologicznych wydaje się, że przewaga cały czas jest po drugiej stronie – wielkiego biznesu, który wspierając drobnymi kwotami organizacje proekologiczne ucisza własne sumienie.

Bibliografia

- Burchard-Dziubińska M., Instytucjonalne aspekty międzynarodowej współpracy w dziedzinie ochrony środowiska przyrodniczego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Fairman D., The Global Environment Facility, w: R.O. Koehane, M.A. Levy (Eds.) Institutions for Environmental Aid – Pitfalls and Promise, The MIT Press, Cambridge MA, London 1996, s. 53-87.
- <https://gcfrod.blob.core.windows.net/public/odl/pdf/project-portfolio-1.pdf> (dostęp: 27.11.2022 r.)
- <https://pomagam.wwf.pl/adoptuj/> (dostęp: 27.11.2022 r.)
- https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwfintl_annualreview2020.pdf (dostęp: 27.11.2022 r.)
- <https://www.gov.pl/web/nfosi gw/podstawowe-informacje> (dostęp: 28.11.2022 r.)
- <https://www.usaid.gov/> (dostęp: 27.11.2022 r.)
- <https://www.worldwildlife.org/about/financials> (dostęp: 27.11.2022 r.)
- <https://www.worldwildlife.org/> (dostęp: 27.11.2022 r.)
- Mechler R., Bouwer L., Schinko T., Surminski S., (2019). Linnerooth-Bayer JA, (Eds.), Loss and Damage from Climate Change. Concepts, Methods and Policy Options, Springer, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-72026-5>
- Perkowski T. Zarządzanie kapitałem żelaznym przez fundacje, Fundacja na rzecz Nauki Polskiej, Fundraising to sztuka, której można się nauczyć. Dobre pomysły na pozyskiwanie funduszy w lokalnej społeczności, red. Beata Tokarz, Warszawa ARFP, 2005.*
- Sprawozdanie z działalności NFOŚiGW, 2021 r.
- Strategia Działania Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na lata 2021-2024, Załącznik do uchwały Nr 177/20 Rady Nadzorczej NFOŚiGW z dnia 25 września 2020 r., rozdział 6, s. 27, <https://www.gov.pl/web/nfosi gw/dokumenty-programowe> (dostęp: 28.11.2022 r.)
- Wspólna strategia działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Załącznik do Uchwały Nr 113/20 Rady Nadzorczej NFOŚiGW z dnia 26 czerwca 2020 r.